

Miljöbilssituationen i Boden

7 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

Maj 2007

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. Sverige bidrar till denna utveckling främst genom att trafikens utsläpp av koldioxid ökar. Andra sektors utsläpp har däremot stagnerat eller börjat minska. Statens Institut för Kommunikationsanalys (SIKA) har beräknat att trafiksektorns koldioxidutsläpp kommer att öka med 10 procent till år 2010, jämfört med år 1990. Om trafikens utsläpp istället hålls oförändrade, innebär det enligt samma källa att Sveriges totala koldioxidutsläpp minskar med nio procent.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska. Detta är desto viktigare eftersom trafikens utsläpp utgör en betydande andel av de sammanlagda koldioxidutsläppen.

Enligt SCB har transportsektorns utsläpp av koldioxid i Bodens kommun minskat marginellt från 2,2 till 2,1 ton per invånare mellan åren 1990 och 2004¹. Trenden är oklar och de årliga variationerna överstiger denna lilla minskning. De totala utsläppen minskade mer markant under denna tidsperiod, från 3,9 till 3,3 ton per invånare.

Bilismen orsakar stora utsläpp även av andra ämnen som är skadliga för miljö och hälsa. Det rör sig bland annat om kväveoxider, kolväten, marknära ozon och partiklar. Dessa ämnen kan ge upphov till allergier, cancer och skador på växtligheten. Bullerrelaterad stress är ett annat problem med vägtrafiken som är värt att nämna.

Bodens kommun argumenterar själva i sin energiplan för att transportsektorn är nyckeln till minskad miljöbelastning: ”Transportsektorn står för ungefär 25 % av energiförbrukningen i Bodens kommun och ungefär 82 % av användningen av fossila bränslen. 1998 stod trafiken i kommunen för 40- 50 % av utsläppen av flyktiga organiska ämnen, ca 85 % av ca NO_x-utsläppen och ca 80 % av CO₂-utsläppen. Med tanke på de relativt stora utsläppen i förhållande till energianvändningen skulle en effektivare energianvändning inom transportsektorn kunna medföra ganska stora minskningar i utsläppen.”

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismens område.

Per Östborn

Gröna Bilister

¹http://www.h.scb.se/scb/bor/scbboju/cgi-bin/bj_mapp.exe/enbal

Kommunala mål och visioner

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- 1) Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- 2) Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- 3) Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- 4) Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Boden är ekokommun sedan 1997 och medlem i SEkom, Föreningen Sveriges Ekokommuner². Bodens kommun har genom beslut i kommunfullmäktige 1998 antagit målet om det långsiktigt uthålliga samhället enligt kretsloppsprincipen som övergripande mål för all kommunal verksamhet.

I ”Lokala miljömål för Bodens kommun”³, som antogs av kommunfullmäktige den 18 september 2006, läser vi följande mål med relevans för biltrafiken:

- År 2010 ska utsläppen av (fossil) koldioxid vara minst två procent lägre per invånare än år 2002, och år 2015 fyra procent lägre.
- Förbrukningen av fossila motorbränslen ska ha minskat med 30 procent till år 2010 jämfört med år 1997, och med 50 procent till år 2015.
- År 2010 ska 35 procent av alla fordon i kommunal verksamhet kunna drivas med förnyelsebara bränslen eller vara miljöklassade fordon.
- År 2015 ska endast miljöklassade fordon eller fordon som drivs med förnyelsebara bränslen upphandlas vid inköp av fordon och transporttjänster i kommunal verksamhet.
- År 2010 ska kollektivtrafiken vara väl utbyggd och motorerna ska drivas med förnyelsebara bränslen, exempelvis etanol eller biogas.
- År 2015 ska kollektivtrafiken vara utformad så att den är konkurrenskraftig gentemot bilåkande.
- År 2010 ska kommunal verksamhet, inom ramen för lagen om offentlig upphandling, i första hand upphandla lokalproducerade varor och tjänster för att minska transporterens miljöpåverkan.
- Halterna 60 mikrogram/m³ som tidsmedelvärde och 20 mikrogram/m³ som årsmedelvärde för kvävedioxid ska i huvudsak underskridas år 2010.
- Halten marknära ozon ska inte överskrida 120 mikrogram/m³ som åtta timmars medelvärde år 2010.

²<http://www.sekom.nu>

³[http://www.boden.se/DB/web/filelib.nsf/0/767E12FBAACCD78AC12572CA003DC321/\\$FILE/bodens_lokala_miljomal_slututgava.pdf?Open](http://www.boden.se/DB/web/filelib.nsf/0/767E12FBAACCD78AC12572CA003DC321/$FILE/bodens_lokala_miljomal_slututgava.pdf?Open)

- Halterna 35 mikrogram/m³ som dygnsmedelvärde och 20 mikrogram/m³ som årsmedelvärde för partiklar (PM 10) skall underskridas år 2010. Dygnsmedelvärdet får överskridas högst 37 dagar/år. Halterna 20 mikrogram/m³ som dygnsmedelvärde och 12 mikrogram/m³ som årsmedelvärde för partiklar (PM 2,5) skall underskridas år 2010. Dygnsmedelvärdet får överskridas högst 37 dygn/år.

Dessa mål är föredömligt konkreta och tidsbestämda. Det är dock än så länge inte angivet i kommunens miljöredovisningar⁴ hur nära man är att nå dessa mål, inte heller finns trafikens miljöpåverkan med som något av de kommunala nyckeltalen på miljöområdet. Målet om att 35 procent fordon ska gå att köra på förnybara bränslen år 2010 är redan på väg att uppfyllas, åtminstone på personbilssidan (se nedan).

Kommunens bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunbilar går ofta relativt långa sträckor (t.ex. de som används av hemtjänst eller gatukontor), innebärande att miljövinsten per bil är större för dessa fordon än för genomsnittet privatägda.
- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöfordon och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Bodens kommun äger eller leasar 106 personbilar. Av dessa är 36 stycken miljöbilar, motsvarande 34 procent. De flesta är gasbilar, 25 stycken, och de övriga 11 är etanolbilar. Andelen miljöbilar i Boden har ökat snabbt, bl.a. genom inköp av begagnade gasbilar för att hålla kostnaderna nere. Sommaren 2004 fanns inte en enda miljöbil i Bodens fordonsflotta.

Kommunen har beslutat att endast bilar som kan drivas med förnybart drivmedel ska upphandlas, förutsatt att det finns sådana att tillgå som uppfyller den eftersökta funktionen.

Tjänstebilar är normalt sett onödigt stora och motorstarka och körs onödigt mycket. Bodens kommun har endast en förmånsbil, en Volvo S 60 som körs av en förvaltningschef.

En bilpool för kommunens tjänstemän och politiker med enbart miljöbilar startade i februari i år och består än så länge av tre gasbilar och en etanolbil.

⁴[http://www.boden.se/DB/web/filelib.nsf/0/A3DA7149FD4B338AC12572CA004A5D40/\\$FILE/miljoredovisning_2006.pdf?Open](http://www.boden.se/DB/web/filelib.nsf/0/A3DA7149FD4B338AC12572CA004A5D40/$FILE/miljoredovisning_2006.pdf?Open)

Upphandling av transporttjänster

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom en taxibil i runda tal motsvarar tio privatbilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Bodens kommun ställer ett antal miljörelaterade krav på sina leverantörer av transporttjänster, bl.a. på skolskjutsar. Dessa fordon ska uppfylla lägst Euro 2-krav gällande emissioner och dieseldrivna fordon ska vara utrustade med partikelfilter. Man har vid upphandling av färdtjänst krävt ”så rena motorer som möjligt”. Numera kräver man att taxibolaget som utför färdtjänsten är anslutet till ledningssystemet ”Säker Grön Taxi” som införts av taxiförbundet. Detta innebär inte i sig krav på användande av förnybara bränslen.

Utbildning

Genom att lära ut sparsam körning, s.k. Ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transportererna går något snabbare.

För några år sedan genomförde Bodens kommun utbildning i Ecodriving för förvaltningscheferna och ett antal förare till tunga fordon. Med hjälp av ett statligt KLIMP⁵-anslag till Bodens kommun har nu 100 personer i den kommunala förvaltningen som använder bilen mycket genomgått sådan utbildning.

Ranheimers trafikskola i Boden är Grön Trafikskola, diplomerad av Gröna Bilister i samarbete med Sveriges Trafikskolors Riksförbund. De lär ut ett mer miljöanpassat körmonster och en miljödriven helhetssyn på transporter.

Bodens kommun tillhandahåller en snabbkurs i Ecodriving på sin hemsida⁶.

Stimulans till medborgarna

Huvuddelen av trafikarbetet genomförs inte av kommunen eller leverantörer, utan av kommunens medborgare. För att minska denna del av trafikens miljöproblem, är det viktigt att stimulera medborgarna att göra rätt. Det innebär bl.a. att:

- Medborgarna bör stimuleras att köra miljöbil.
- Medborgarna bör stimuleras att tanka förnybara bränslen.
- Medborgarna bör informeras om hur man kör snålt och miljövänligt.

Den 11 maj invigs den nya anläggningen för fordonsgasproduktion i Boden (se nedan). Kommunen kommer att utnyttja invigningen för att informera medborgarna om miljövänlig bilism.

⁵Klimatinvesteringsprogrammet, där kommuner kan söka statliga bidrag via naturvårdsverket för att minska klimatpåverkan.

⁶<http://www.boden.se/db/web/external.nsf/0/60BCD6A95DE30E4FC125729500358EFD?opendocument>

Kommunstyrelsens arbetsutskott i Boden har den 23 april tillstyrkt att alla som köper en gasbil under 2007 och 2008 får 800 normalkubikmeter⁷ biogas från den nya fordonsgasanläggningen. Slutligt beslut tas i kommunfullmäktige den 14 maj.

Den som väl har köpt en miljöbil erbjuds ännu så länge inga parkeringsförmåner i Boden, såsom fallet är i flera andra städer i samma storlek. I Bodens centrum är parkeringen gratis men tidsbegränsad, och p-skiva finns att hämta bl.a. i stadshusets växel, i resebyrå och i detaljhandeln. En möjlighet är att öronmärka särskilt attraktiva p-platser för miljöbilar, en annan att avgiftsbelägga p-skivorna för dem som inte har miljöbil och använda pengarna till gaspremier åt dem som har eller köper gasbil.

I Boden finns sedan snart tio år tillbaka Bilpool Nord, som drivs av Jan Erik Jansson. Den har tre medlemmar och en bil, en ny Honda CRV. Kommunen har dock inte varit engagerad i bildandet av denna, och intresset från allmänheten är måttligt. Verksamheten har legat på en konstant nivå i flera år.

Bodens kommun deltog i den europeiska trafikantveckan år 2006. Den 18 september var det gratis seminarium för allmänheten i kommunstyrelsensalen på temat "Grön Trafik". Bland annat talade Jan Erik Jansson om hur en bilpool fungerar, och Susanne Gabrielsson från Börjes Trafikskola berättade om sparsam körning. Den 22 september var det dags för kampanjen "I stan utan min bil". Medborgarna kunde då testa en körsimulator och lära sig sparsam körning, och man fick åka gratis med kollektivtrafiken mot uppvisande av bilnycklar.

Ett sätt för kommunledningen att visa sitt miljöengagemang är att själva köra miljöbil. På så sätt blir de också förebilder för kommuninvånarna. Miljöpartiets representant i kommunstyrelsen, Catarina Ask, äger en Ford Focus FFV etanolbil. Kommunalpolitiker som går i bilbytarplaner borde överväga en gasbil för att visa sitt engagemang och uppmärksamma den nya anläggningen för fordonsgasproduktion.

Bränsletillgång

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel. Etanoldrivna bilar (flexifuel), gasdrivna bilar (bifuel) och RME⁸-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappad miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

Den stora nyheten i Boden i vår är att Svedjeverket från och med den 11 maj erbjuder biogas både till kommunens fordon och till allmänheten. Tankningsstationen är placerad vid Lavettvägen på före detta A8-området. Betalning sker med bankkort.

På Svedjeverket utvinns sedan några år tillbaka biogas från matavfall och slam. Biogasen har använts till uppvärmning av verkets egna lokaler och i fjärrvärmesystemet. Gasen förädlas nu till fordonsgas. Staten har bidragit med halva investeringsbeloppet genom KLIMP-anslag. På sikt ska alla lokala bussar och sobilar drivas av denna gas. En biogasbuss och tre gasdrivna sobilar tas i trafik redan under maj månad. Årsproduktionen

⁷Förbrukningen hos en gasdriven personbil ligger grovt räknat på mellan 0,5 och 1,0 normalkubikmeter gas per mil, beroende på bilens storlek.

⁸Rapsmetylester, en förädlad form av rapsolja.

kommer att motsvara ca 700 000 liter bensin. Koldioxidutsläppen beräknas minska med 1400 ton per år.

Etanol E85 går att tanka på OKQ8 på Brogatan 32, på Shell på Svartbyvägen 2 och på Tanka på Sturegatan 10. I sommar öppnar Statoil på Garnisonsgatan 41 sin etanolpump.

Kommunen har, i motsats till Örebro kommun, inte några krav på en successivt ökande andel etanol i bensin och RME (rapsmetylester) i diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagenters och återförsäljares inställning och motivation.

Nordiska Bil AB säljer Volvo och Renault i Boden. Deras försäljning av miljöbilar är fortfarande liten, men ökar något enligt säljaren Bengt Brännvall, till en del som en följd av den statliga miljöbilspremien. Försäljningen har hittills bestått av etanolbilar, eftersom det inte har funnits möjlighet att tanka gas i regionen. De har inga gasbilar inne till försäljning och planerar inte heller att ta in några trots den nya fordonsgasanläggningen i Boden. Bengt Brännvall hänvisar till Volvos aviserade nedläggning av gasbilstillverkningen. Han uttrycker dessutom skepsis inför etanol som framtida drivmedel.

Bilkompaniet Sigoro marknadsför Saab, Opel och Fiat i Boden. Försäljning och efterfrågan på Saabs etanolbilar är stor, enligt säljaren Daniel Nilsson. Försäljningen av bensindrivna Saab-bilar har nästan avstannat, till förmån för etanol- och dieselsonversionerna. Det kommunala fastighetsbolaget BodenBo är i färd med att köpa gasbilar från Opel. Bilkompaniet har inga gasdrivna Fiat eller Opel inne och planerar heller inte att ta in några. Trots den nya fordonsgasanläggningen i Boden har de inte märkt eller förväntar sig något intresse för gasbilar från allmänheten, eftersom det än så länge inte finns några andra tankställen för fordonsgas i Norrland.

Fords etanoldrivna Focusmodeller finns till försäljning i Luleå (Nordiska Bil), Piteå (Claes Logart Bil) och Kalix (Nordiska Bil). Toyotas återförsäljare i Piteå (Bilcenter) och Luleå (Burlin Motor) säljer hybridbilen Prius.

Slutsatser och rekommendationer

Boden hör numera till de bättre miljöbilskommunerna i landet och får sju stjärnor av tio möjliga i Gröna Bilisters uppdaterade granskning. Bland det berömvärda märks:

- Satsningen på lokal biogasproduktion för kommunens och allmänhetens fordon. Den nya anläggningen är den nordligaste i världen och erbjuder det enda tankstället för gas norr om Dalälven. Boden inspirerar andra kommuner i regionen att följa efter, och tar det första steget för att göra det attraktivt att köra gasbil i Norrland. Tack vare Bodens initiativ kan gasen inte längre avfärdas som ett regionalt bränsle för bussar och taxibilar i Götaland!

- Den snabbt ökande andelen (34 procent) miljöbilar i kommunens bilflotta
- Kravet att bilar som köps eller leasas av Bodens kommun ska vara miljöbilar i de fall lämpliga modeller finns
- Beslutet som förväntas fattas den 14 maj att skänka 800 normalkubikmeter biogas till dem som köper gasbil år 2007 eller 2008
- Den omfattande utbildningen av kommunanställda i sparsam körning med hjälp av statliga KLIMP-bidrag
- Tillgången på bilpool i kommunen
- Införandet av en kommunintern bilpool med enbart miljöbilar
- Informationsinsatserna till medborgarna om miljövänlig bilism, t.ex. vid den europeiska trafikantveckan, vid invigningen av gasanläggningen och på kommunens hemsida

Gröna Bilister ger åtta huvudsakliga rekommendationer till Bodens kommun:

1. Hjälptill att öka tillgången på fordonsgas i Norrland genom att uppmuntra andra kommuner att själva producera biogas. Dela med er av era kunskaper och erfarenheter.
2. Kräv användande av förnyelsebara bränslen i kommande upphandling av färdtjänst och skolskjuts. Miljöbilar i för taxi lämpliga storlekar finns att köpa i regionen. Det skulle ge god PR både för fordonsgasanläggningen och för taxibolaget om lokalproducerad gas används i taxibilarna.
3. Uppmuntra den lokala bilhandeln att bättre marknadsföra de miljöbilar som erbjuds, speciellt gasbilar, t.ex. genom att erbjuda information om drivmedelsalternativ och ekonomi hos återförsäljarna.
4. Öronmärkt attraktiva p-platser i centrum åt miljöbilar och/eller avgiftsbelägg p-skivorna och använd pengarna till gaspremier åt allmänheten.
5. Hyr ut miljöbilarna i kommunens bilpool till allmänheten på kvällar och under helger, i likhet med Göteborgs och Linköpings kommuner.
6. Följ upp de föredömligt konkreta miljömålen på trafikområdet med hjälp av gröna nyckeltal i de årliga miljöredovisningarna.
7. Ställ miljöbilskrav på nya förmånsbilar och avveckla dem helst helt.
8. Kräv i likhet med Örebro kommun en successivt ökande andel etanol i bensin och RME i diesel.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister och är baserad på enkätsvar från Bodens kommun, företrädd av Stig-Erik Svensson. För ytterligare information kontakta Per Östborn, per.ostborn@matfys.lth.se. Se även www.gronabilister.se.